

“NEMA BUDUĆNOSTI BEZ MEMORIJE UGRAĐENE U VIZIJU”

Razgovor s Vladimirom Malekovićem, ravnateljem Muzeja za umjetnost i obrt

IM 33 (1-2) 2002.
TEMA BROJA I
TOPIC OF THIS VOLUME I

VIŠNJA ZGAGA □ Muzejski dokumentacijski centar, Zagreb

Višnja Zgaga: Kolegama je manje poznato da ste još u doba kad ste pretežito djelovali kao likovni kritičar i komentator u novinama, scenarist na TV i književnik, dakle prije dolaska 1983. u Muzej za umjetnost i obrt (MUO), izradili muzeološke koncepcije odnosno program za Galeriju izvorne umjetnosti u Zlataru (1971.), Muzej Brdovec (1973.), Galeriju suvremene umjetnosti Kerdić u Novoj Gradiški (1982. - 1983.).

Koji su bili motivi za takve muzeološke i muzeografske angažmane?

Vladimir Maleković: U prvom redu, ni u mojem “pred-muzejskom” razdoblju nisam prestao biti, misliti i raditi kao povjesničar umjetnosti. Kao što Vam je poznato, već tada sam ostvario kao autor brojne monografske, tematske i retrospektivne izložbe, među ostalim *Hrvatska likovna umjetnost 1945. - 1955.* (Moderna

galerija, Zagreb, 1974.), *Grupa trojice* (Umjetnički paviljon, Zagreb, 1976.), *Ekspressionizam i hrvatsko slikarstvo* (Umjetnički paviljon, Zagreb, 1980.), *Kubizam i hrvatsko slikarstvo* (Umjetnički paviljon, Zagreb, 1981.). Historičar nikad po svom interesu nije daleko od muzealca; obojica se bave onim što nazivamo *rerum gestarum*, obrađivanjem prošlosti. To bismo mogli uzeti kao objektivne razloge za moje okretanje muzeološkoj problematici, oni proizlaze i iz mog obrazovnog statusa. Drugi su subjektivni; uvijek me je privlačilo značenje prošlih činjenica, *res gestae*, “prošla stvarnost”. Uvjeren sam da nema budućnosti bez prošlosti, bez memorije koja se ugrađuje u viziju. A gdje ima više relevantne memorije nego što je to u muzejima? Napokon, kao kulturni djelatnik uporno sam nastojao da naša sredina neke stvari zadrži u pamćenju. A muzeji su nadasve mjesta zapamćenja. Zasnivajući i oblikujući ih, nastojao sam da se to zapamćenje održi na razini neprekidnosti.

Višnja Zgaga: Slažem se s Vama: takve inicijative dolaze od ljudi koji su svjesni prostora i vremena u kojem žive. Što možete reći o vječnoj temi odnosa intelektualca i sredine i odgovornosti prema poslu koji se radi? O “misiji”, entuzijazmu?

Vladimir Maleković: Vaše pitanje o položaju intelektualca izuzetno je izazovno. Htio bih Vam prvo reći nešto o entuzijazmu. Tko ga nema, u ovom našem poslu, neka taj posao niti ne poduzima. Svejedno jeste li zanesenjak, oduševljenik ili ste samo zainteresirani za muzej, od vas se očekuje stanje ushita u idejama i poleta u radnjama ako želite postaviti ili održati muzej. Jer vi se prihvaćate posla koji nije profitabilan u vremenu kad je profit mjera svega, a ta se filozofija nastoji protegnuti i na kulturu.

Položaj intelektualca u našem društvu, konkretno, degradiran je, a katkad i dezavuiran, sveden na služanstvo. A tome nisu krive samo “strukture” na vlasti nego i intelektualci sami kada se odriču da javno djeluju kao moralni čimbenik u društvu. Što se pak tiče odnosa intelektualca prema jednom specifičnom segmentu javnog djelovanja društva, prema muzejima, njihova uloga i angažman trebali bi biti neprekidni, manje u moralnom i humanom a više u duhovnom pogledu.

sl.1 Vladimir Maleković, ravnatelj Muzeja za umjetnost i obrt u Zagrebu, proljeće 1998. godine; snimio: Tvrtko Klobučar

Da bi se efekturala ukupnost rada muzeja, nužno je uspostaviti duhovan odnos prema njegovim sadržajima, a to mogu poglavito intelektualci uočavanjem specifičnih problema posredovanja memorije sadašnjosti, otkrivanjem zakonitosti njihova suodnosa i pomaganjem muzejskom stručnom kadru i njihovoj borbi za opstanak muzeja (jer o tome se većinom radi!). Dakle, intelektualac se danas priziva u muzej ne samo da bi se iskazao na razini intelektualnih apstrakcija nego i na nivou praktičnih njegovih zadataka u razrješavanju odnosa muzeja i njegova socijalnog okruženja.

Višnja Zgaga: Vaš boravak u MUO-u trebao je biti "privremen". Fascinirani muzejskim poslom Vi ste mu dvadesetak godina ostali privrženi. Čini mi se da sve to vrijeme niste toliko radili na isticanju Vašeg individualnog napora, nego ste svoja nastojanja usmjerili prema kultiviranju kolektivnog rada.

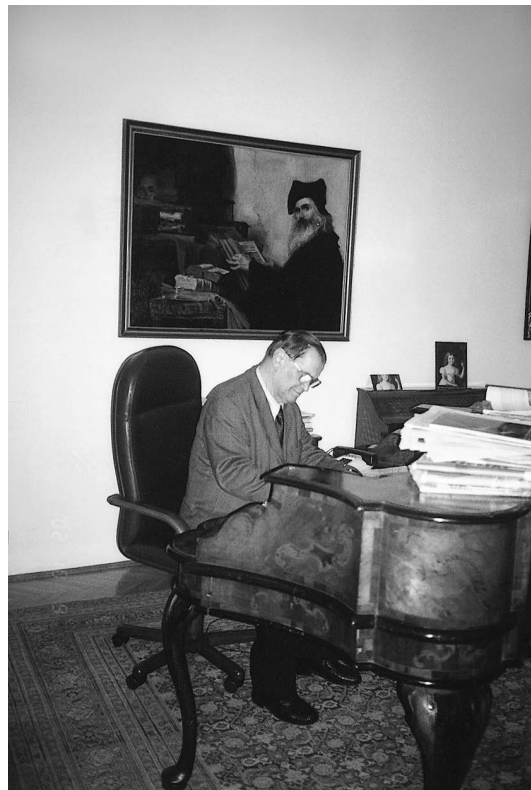
Vladimir Maleković: Bio sam detaširan u MUO da bi neke goruće probleme riješio na palijativan način. Ali već nakon nekoliko dana shvatio sam da se polovičnim zahvatima mogu samo prikriti problemi s kojima se MUO tada suočavao. Odmah sam bio svjestan da će se moj boravak u muzeju produžiti, ali ni u primisli nisam računao - na tako dugo vrijeme! Što se pak tiče vašeg upita o kolektivnom radu, sve je bilo određeno mojim temeljnim uvjerenjem da je muzej po svom značaju i ustroju skupina stručnjaka koja zajednički radi na nekom zadatku ili projektu, i da tu *timski rad* zapravo nema alternative. Za rezultate koje postiže MUO velikim su dijelom zaslužni infrastruktura i zajednički rad njegovih stručnjaka i nestručnjaka, dakle, ukupni momčadski postav.

Višnja Zgaga: Muzejski posao ste pretpostavili intimnim ambicijama i vlastitoj umjetničkoj vokaciji. Što je "presudilo u korist muzeja"?

Vladimir Maleković: Nastojao sam pomiriti svoje "intimne ambicije" s muzejskim poslom, ali to nije uvijek bilo lako. U korist muzeja prevagnuli su njegovi zbiljski problemi: devastirane zgrade, dislocirani (na desetak mjesta!) i velikim dijelom neobrađeni fundusi, ruinirani stalni postav. Činjenice često odnose prevagu nad poezijom, pa je tako bilo i u mojem slučaju. Kad sam sve uzeo u obzir, shvatio sam da ću dugo ostati muzealac, jer je to bilo u mojem ukupnom angažmanu nešto faktično, de facto.

Višnja Zgaga: Što Vam je pomoglo u definiranju rada MUO-a i određivanju pravca njegova razvoja?

Vladimir Maleković: U određivanju programa MUO-a od odlučujuća značenja bili su njegova muzeološka tradicija, od Kršnjavoga do naših dana, sadržaj njegovih fundusa i aktualna njegova uloga, podjednako stručna, kulturna i socijalna, u prostoru i vremenu u kojem živimo. Bio bih, naravno, neskroman kada ne bih spomenuo i lektiru, uglavnom strane provenijencije.

Višnja Zgaga: U kolikoj mjeri su Vaši planovi ograničeni ili određeni skućenošću prostora, nedostatkom kadrova ili sredstava?

Vladimir Maleković: Sve što ste pobrojili jest zapreka našem radu, ali poglavito nedostatak sredstava. Druge nastojim nadvladati razvijanjem marketinga i na druge načine. Ali insuficijentna sredstva za muzeje nisu samo naš nego opći društveni problem: sredstva kojima raspolaže MUO u usporedbi sa svjetskim muzejima sličnog sadržaja, veličine i značenja stoje u omjeru 1 : 2000, otprilike!

Višnja Zgaga: Jeste li od nekih bitnih projekata morali odustati?

Vladimir Maleković: Odustati sam morao od brojnih projekata, ponekad zbog nedostatnih sredstava, češće zbog nerazumijevanja, podjednako doma i vani. Radio

sl.2 Vladimir Maleković, ravnatelj MUO u svome uredu, ispunjava Upitnik za Personalni arhiv MDC-a, 2002. godina
Fototeka Muzejskog dokumentacijskog centra: Personalni arhiv; snimila: Jozefina Dautbegović

sl.3 Dodjela godišnje nagrade INE za promicanje hrvatske kulture u svijetu za 1997. godinu, 8.6.1998.
Fototeka Muzeja za umjetnost i obrt

sam od 1989. do 1991. u međunarodnom timu eksperata na multinacionalnom kulturološkom projektu *Secesija*, a pod egidom Vijeća Europe. Nakon što smo u budimpeštanskom *Kongresnom centru* pokazali s kojim i kakvim materijalom bi Hrvatska participirala - projekt je prešutno stavljen na led, zapravo odgođen; dimenzije, značaj i vrijednosti *Nacionalne i sveučilišne biblioteke* u Zagrebu ili osječka *secesijska avenija*, jedinstvena i jedva usporediva s drugim ostvarenjima srednjoeuropske secesije, nisu se uklapale u koncepciju koja je trebala demonstrirati predominaciju tradicionalno hipostaziranih "metropola" nad "provincijom". Projekt je kao što smo već rekli, otkazan, makar su ga potpisala po tri ministra iz sudjelujućih zemalja: kulture, vanjskih poslova i turizma! Srećom, sudjelovao sam i na pisanju scenarija za film o secesiji *Multicoloured Unity* koji je režiser Karoly Dulo uspio realizirati u HDF Studiju u Budimpešti. Iako smo uložili velike napore nismo uspjeli hrvatsku građu inkorporirati ni u jedan drugi međunarodni projekt: *Architecture Baroque en Europe*. Amerikanci, koji su bili promotori i financijeri projekta, navodno, nisu uspijevali naše izložke kontekstualizirati sa zapadnoeuropskim.

Višnja Zgaga: Iza Vas je iskustvo voditelja projekata *Kultura pavlina u Hrvatskoj, Granice Hrvatske na zemljovidu od 12. do 20. stoljeća, Od svagdana do blagdana: barok u Hrvatskoj, Fotografija u Hrvatskoj: 1848. - 1951.*

Kako ste uspjeli spojiti različite pristupe i individualne "poetike"?

Vladimir Maleković: Skupina stručnjaka i specijalista koja se okuplja oko nekoga našeg kulturološkog projekta obično je vrlo raznorodna: u njoj se znaju naći i arhivisti i arheolozi, povjesničari te povjesničari umjetnosti, povjesničari književnosti, teatrolozi, muzikolozi, sociolozi kulture, konzervatori i restauratori i, napokon, kustosi. Dolaze iz različitih znanstvenih instituta, sa sveučilišta i HAZU. Tako sastavljen tim ne samo da je raznorodan, nego i raznomisleći. Moj je poglaviti zadatak kao voditelja projekta da stvorim uvjete za diskurs koji se razvija oko zadane teme, a ti uvjeti moraju biti takvi da svaki sudionik može u raspravi slobodno zastupati svoje mišljenje ili, kako vi kažete, poetiku. Da bi se dosegnuo taj idealni cilj, važno je dogovoriti se o metodama i kriterijima promišljanja svakog pitanja od značenja za projekt, podjednako onih koja se odnose na stilsko-morfološke odrednice, na periodizaciju ili sistematizaciju ili pak sustav vrednovanja. Najsloženije situacije nastaju, dakako, oko primjene različitih poetika u pojedinačnom sudu. Kad je o poetici riječ, dopuštamo svakom suradniku proboj njegova osobnog suda pod uvjetom da ta njegova slobodna rasuda bude *licet et decet*, to jest uvjetovana sadržajem projekta, dolična njegovoj temi. Poetike, dakle, nisu licencirane nekim mojim isključivim stavom nego su uspostavljene u svom punom dostojanstvu tek nakon njihove provjere u diskurzivnom ozračju koje nastojim

uspostaviti u zamisli i realizaciji svakog ambicioznijeg projekta.

Višnja Zgaga: Mislite li da je Vaš muzej *opinion maker* na povijesno-kulturološko-estetskom planu?

Vladimir Maleković: Ukupnom svojom djelatnošću nastojimo utjecati na javno mišljenje, pa i u onim segmentima koje ste markirali svojim pitanjem. Mišljenja smo da samo skupljanje, obrada i čuvanje građe ne zadovoljava *aktualnu misiju* muzeja, ona više nije samo estetska, edukativna ili znanstvena. Težimo uspostaviti partnerstvo, poglavito s kulturnim institucijama, ali i drugim subjektima društvenog života, od obrazovnih do poduzetničkih institucija. Željeli bismo utjecati, primjerice, na razvoj dizajna, kulture prostora. To su naše vrhunske programske destinacije. Naš marketing nije usmjeren samo na pribavljanje sredstava nego i na produkt koji će svojim visokim oblikovnim kvalitetama mijenjati horizont tržišta. Kao prestižna kulturna institucija postavljamo se ambiciozno u plasmanu intelektualnoga kapitala koji nam je na raspolaganju: jednako u seminarima kao i drugim oblicima diskursa. Preko naših web stranica obraćamo se i međunarodnoj publici koja na taj način licencira naše, najčešće u svijetu jedva poznate, kolekcije.

Naravno, muzej bitno utječe na javno mišljenje, nadamo se, visokokvalitetnim programom stalnih i povremenih izložaba. Muzej za umjetnost i obrt je kompetitivna institucija. Spremni smo na pozitivno suparništvo, na natjecanje u pokušajima da se stvore što sveobuhvatniji i čvršći odnosi s društvenim okruženjem, nova publika i nova zainteresiranost za muzeje.

Višnja Zgaga: Što priječi da se u našim muzejima dogodi nešto avangardno?

Vladimir Maleković: Pojam *avangarde* rizično je povezivati s muzejom. Muzej je čuvar tradicija, avangarda je njezino poricanje i odbijanje. Avangardist stvara novo, muzealac čuva staro, pretežito. Ali ima jedna točka susreta: i muzeji, da bi opravdavali razloge svoga postojanja, traže *nove putove komunikacije s publikom*, odlučujući se ponekad za vrlo avangardne metode.

Višnja Zgaga: Koliko su Vaš senzibilitet, intuicija, invenција bili zapreke, a koliko poticaj u definiranju onoga što nazivamo *muzej za 21. stoljeće*?

Vladimir Maleković: Dvadeset i prvo stoljeće bilo je propušteno kroz vrata MUO-a prije nego se vremenski ozbiljilo. Ranije od drugih smo iskoračili na web stranice, prvi smo uveli u uporabu *info i internet kiosk* (aplikacije multimedijских sredstava, kao što je *video zid* ili televizijski i kompjuterski *display* ne kanim ovdje isticati jer su to tehnike koje su bile već široko dostupne). Prvi smo primijenili u Hrvatskoj i digitalni *muzejski vodič*. MUO trenutačno ima u razvoju svoju inačicu web stranica od koje mnogo očekuje, a koja bi u prvo

sl.4 Razgled izložbe "Jože Plečnik" u društvu gostiju, 6.6.2000.
Fototeka Muzeja za umjetnost i obrt

fazi trebala sadržavati temeljne informacije o muzeju, njegovim zbirkama i kadrovima, virtualnu prezentaciju njegovih povremenih izložaba, muzejske vijesti, predstavljanje sponzora i drugih događanja u Muzeju, među njima i zabavnih sadržaja: *send a card*, *desktop images* itd. U drugoj fazi razvoja naših web stranica predviđamo uspostavljanje portala u suradnji s drugim hrvatskim obrazovnim i kulturnim institucijama.

Uz pojedine manifestacije na webu će biti predloženi virtualni itinereri, kao nadogradnja same izložbe. Predložit ćemo *online* prodaju i kupnju kataloga, suvenira, online učenje, *online* video simpozije, tečajeve i predavanja o umjetnosti i dizajnu. Na našim web stranicama posjetitelji će se moći informirati o radu kustosa, restauratora, bibliotekara, pedagoga, propagandista, marketingaša i drugih stručnjaka MUO-a. Omogućit ćemo prijenos tekstualnih podataka preko Interneta, transferirati datoteke (FTP), omogućiti pregledavanje dokumenata na *hyperlinku*, da ne nabrajam dalje. Zašto smo se tako zdušno priklonili web stranicama? Poglavito zato jer nam je na taj način omogućena slobodna nelimitirana komunikacija koja je temeljni uvjet za opstanak tzv. *malih kultura*. Lakoća distribucije i globalni pristup dodatni su razlozi. Napokon, velika prednost Interneta pred drugim medijima je mogućnost interaktivnosti. Treba li onda naglasiti da nas web uvodi u muzej 21. stoljeća? Ova odluka, međutim, nije donesena naprečac, nego poslije temeljnog promišljanja. Jer ona stubokom mijenja

značaj i značenje muzeja. Njegova se misija internetacijom umnožava ili barem prepliće s misijama drugih, srodnih ili manje srodnih institucija. Pratili smo nastajanje i inicijalne faza sličnih inicijativa u svijetu, primjerice *Fathom Knowledge Inc.* koja je objedinila institucije kao što su *New York Public Library*, *Columbia University* i *Smithsonian's National Museum*, te njihove britanske partnere *British Library*, *Cambridge University Press* i *London School of Economics and Political Science*. Ovaj projekt mijenja muzej kakav smo poznavali dosad. On je jedan od najuspješnijih među pokušajima da se muzejske kolekcije i kustoska znanja agresivnije distribuiraju u globalnim razmjerima. MUO u webu takva ustroja i značaja vidi svoju veliku šansu: u međunarodnom licenciranju svojih kolekcija, u posredovanju svojih stručnih saznanja, u marketingu vlastitih proizvoda, u uvođenju komercijalnih stranica preko kojih bi jačao svoje veze sa sponzorima i, napokon, u stvaranju neprofitnoga konzorcija koji će pomoći muzeju u obavljanju njegove "tradicionalne" misije. Kod svega toga ne zaboravljamo da je temeljna misija muzeja da koristi javnom dobru.

Višnja Zgaga: Kakva su Vaša dosadašnja iskustva s korištenjem web stranica, odnosno Interneta?

Vladimir Maleković: Više nego pozitivna. Dosad smo na njima posredovali nekoliko naših *on line* izložaba, pored one *Bidermajer u Hrvatskoj* u novije vrijeme i izložbu *Historicizam u Hrvatskoj*. Njihov prijam u svijetu

bio je više nego ohrabrujući. Dopustite da to posvjedočim navođenjem jedne rečenice iz pisma koje nam je uputio Douglas McCombs, kustos *Historical Society of Western Pennsylvania* iz Pittsburgha: *Nedavno sam na Internetu otkrio vašu virtualnu izložbu Bidermeier in Croatia. Zaista je prekrasna! Sjajan je primjer znanstveno zasnovane informacije, a velik broj predmeta uistinu je impresivan.*

Sudeći, dakle, prema onome što su drugi o nama rekli, a i po onome što smo u ovom razgovoru sami spomenuli, budućnost je u MUO-a već počela. Ona ne nosi samo dobiti nego otvara i brojna pitanja, među kojima je ono o odnosima tradicionalno neprofitne institucije, kakav je muzej, i potencijalnih partnera kojima je profit, dakako, najvažniji. Kakav će muzej izići iz tih promijenjenih uvjeta djelovanja, za to u ovom trenutku još nema pouzdana odgovora. A da bi se do odgovora došlo mi već sada radimo na artikulaciji *muzeja novog tipa* koji su na simpoziju u bečkom MAK-u sudionici nazvali *diskursive museum*.

Višnja Zgaga: Nailazite li na sličan prijam u domaćem muzejskom okruženju?

Vladimir Maleković: Naše je muzejsko okruženje prokano ignorantima; oni predano prate sve što se događa "u velikom svijetu", a ne žele znati ništa o događajima koji su se dogodili u vlastitu dvorištu. Samo je u nas moguće da se napiše knjiga o muzejskom marketingu a da se ne dotakne iskustvo Muzeja za umjetnost i obrt koji je na tom području najdjelotvorniji, dajući ostvarenja od kojih su mnoga mjerljiva sa svjetskim dosezima. Moguće je to ako takve "studije" pišu ignoranti. A ignorant je, blago rečeno, površni učenik totalnog neznalice.

"THERE IS NO FUTURE WITHOUT MEMORY BUILT INTO THE VISION"

Although he initially thought that his tenure at the Museum of Arts and Crafts would be only "temporary", Vladimir Maleković was fascinated with working in a museum and spent almost twenty years as the director of that institution. He decided to stay in the museum because of the real difficulties it was in: devastated buildings, the dislocated and for the most part non-catalogued holdings (dispersed in some dozen locations!), and a run down permanent exhibition. He likes to say that *facts frequently take precedence over poetry*, and this is, indeed, what happened in his case. When he took everything into consideration, he concluded that he will remain a museum professional for a long time. Even as that time, when he worked mainly as an art critic and newspaper commentator, a screenplay writer for television and a writer, namely before coming to the Museum of Arts and Crafts in 1983, Vladimir Maleković drew attention to himself with a number of successful museum projects. Already by that time he had realised a number of monograph, thematic and retrospective exhibitions, including *Croatian Visual Art 1945-1955*, *The Group of Three, Expressionism and Croatian Painting*, *Cubism and Croatian painting*. Today he has the added experience of heading major exhibitions and cultural projects like *Pauline Culture in Croatia*, *The Borders of Croatia on Maps from the 12th to the 20th century*, *From Everyday to Holiday: The Baroque in Croatia*, *Photography in Croatia: 1848-1951*, in which he tried to bring together diverse experts and specialists with differing approaches and individual "poetics".

In this interesting interview, Maleković expounds his thoughts about enthusiasm, about the place of intellectuals in our society and with regret speaks about some of the projects he had to abandon, sometimes because of a lack of finances, but, more often than not, because of a lack of understanding, both at home and abroad.

Together with his museum staff he worked on drawing the 21st century *through the doors of the Museum of Arts and Crafts before it chronologically came to pass*. Also, he says that he has always been drawn by the meaning of past facts, *res gestae*, the "past reality" and he is convinced that *there is no future without the past, without the memory that is incorporated into the vision*.

sl.5 Vladimir Maleković u svome uredu,
2002. godina
Fototeka Muzejskog dokumentacijskog
centra: Personalni arhiv; snimila: Jozefina
Dautbegović